

วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา โดย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาคารอเนกประสงค์ 1 ชั้น 7 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทร : 0-2613-3120 อีเมล : jmardjournal@gmail.com

หนังสือรับรองการตีพิมพ์

หนังสือฉบับนี้ออกให้เพื่อรับรองว่า บทความเรื่อง ผลการพัฒนาระบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝัง
พฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ของนางสาวยศยา กนกธัชปารมี ได้ผ่านการประเมินจาก
คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับการพิจารณาให้เผยแพร่ในวารสารสังคมวิจัยและพัฒนา ปีที่ 5 ฉบับที่ 1
(2566) : มกราคม-มีนาคม 2566 ในรูปแบบออนไลน์

ให้ไว้ ณ วันที่ 7 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2565

(ศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์)

บรรณาธิการวารสารสังคมวิจัยและพัฒนา

ผลการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตย ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา

An outcome of a democracy way knowledge and behavior promotion
process development in primary education student

ยศยา กนกธัชปารมี

Yotsaya Kanoktachparamee

โรงเรียนอนุบาลนครปฐม

Anuban Nakhonpathom School

E-mail: yosaya.ka@anubannkp.ac.th

Date Received : 15 April 2022 Date Revised : DD/MM/YYYY

Date Accepted : DD/MM/YYYY Date Accepted online : DD/MM/YYYY

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา โดยเป็นการศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐมจากผู้เรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 2,122 คน จำแนกการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) การเปรียบเทียบผลการศึกษาในกระบวนการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในการจัดการเรียนรู้ (2) การเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและภายหลังการดำเนินโครงการ โดยใช้แบบทดสอบความรู้และแบบประเมินพฤติกรรมก่อนและหลังการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการศึกษา และ (3) การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้น โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า ด้านกระบวนการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในการจัดการเรียนรู้ส่งผลต่อระดับความรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 ในขณะที่ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและภายหลังการดำเนินโครงการ พบว่า ผู้เรียนมีระดับพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยทั้งในด้านคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 และด้านระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการดำเนินโครงการ พบว่า ผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมที่ดำเนินการจัดขึ้นโดยภาพรวมและรายกิจกรรมทั้ง 6 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย ประถมศึกษา ผลลัพธ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้

Abstract

This article is a part of research which aims to develop a formula for a way of democracy knowledge and behavior promotion in primary education student. This is a study regarding a result of democracy way promotion formula application at Anuban Nakhonpathom School. The study group consisted of 2,122 students in 1st to 6th grades. This study will be focusing on three aspects which include (1) study result comparison regarding a way of democracy knowledge insertion in knowledge management, (2) behavior comparison between before and after the program by using knowledge test and behavior assessment as study tools and (3) study of student satisfactory level towards student development program by using satisfaction survey as a data collection tool.

The result showed a way of democracy knowledge insertion in knowledge management aspect has an impact on a democracy way knowledge level of students with statistical significance of .00 levels. In aspect of behavior comparison between before and after the program, the result indicated that students' level of democracy behavior in terms of respect, harmony and intelligence have increase with statistical significance of .00 levels. At last, the aspect of student satisfactory level study revealed that students were greatly satisfy with overall six programs as well as every individual programs.

Keywords: Democracy, Elementary Education, Learning Outcome, Learning Activities

บทนำ

จากสถานการณ์การแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มผู้เรียนในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาในปัจจุบันได้เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานของรัฐบาลที่ส่งผลต่อตัวผู้เรียนในฐานะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบายที่เกิดขึ้นจากรัฐบาลนั้น ๆ ซึ่งหากพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่า สิ่งเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงบทบาท หน้าที่ และสิทธิที่พึงมีของผู้เรียนในฐานะของประชาชนภายใต้รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังปรากฏไว้ในมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ความตอนหนึ่งว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ในช่วงที่ผ่านมาในการแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกถึงความตระหนักในสิทธิ หน้าที่ และผลกระทบที่ได้รับทั้งจากเชิงนโยบาย และสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มถูกนำมาสู่การพิจารณาในบทบาทของหน้าที่และความคาดหวังของสังคมต่อวงการศึกษามากขึ้น ไม่เว้นแต่ผู้เรียนที่อยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังจะปรากฏเหตุการณ์ของกลุ่มผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษาที่ออกมาเรียกร้อง เคลื่อนไหว และปกป้องสิทธิอันพึงมีของตนจากผลกระทบเชิงนโยบาย จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในบางประเด็นที่ปรากฏขึ้น ในขณะที่สถานศึกษาที่นับเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางสังคมที่สำคัญ 5 สถาบัน อันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน สื่อแขนงต่าง ๆ และสถาบันทางการเมือง (รุจิรวัฒน์ ลำताल, 2558) จึงเป็นหนึ่งในสถาบันที่ถูกจับจ้องและกล่าวถึงมากขึ้น เมื่อสถาบันการศึกษาถูกกำหนดให้มีหน้าที่หลักสำหรับการให้ความรู้ อบรมสั่งสอน และถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐ เพื่อผลิตทรัพยากรบุคคลที่มีคุณลักษณะตามที่สังคมหรือรัฐต้องการ การกระทำการใด ๆ ของผู้เรียนที่แสดงออกมาจึงเป็นสิ่งที่ถูกเชื่อว่าเป็นผลมาจากกระบวนการหล่อหลอมทั้งทางตรงและทางอ้อมของสถาบันการศึกษาเป็นสำคัญ เช่นเดียวกันเมื่อเยาวชนเหล่านั้นเจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองของประเทศ การดำรงตนภายใต้สิทธิ หน้าที่ และบทบาทของการเป็นพลเมืองในวิถีประชาธิปไตยทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ก็ยังคงถูกพินิจว่าเป็นผลพวงมาจากกระบวนการศึกษา ดังสภาพบริบททางการเมืองไทยในหลายกรณี เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง การเกิดรัฐประหารบ่อยครั้ง การซื้อสิทธิขายเสียง การทุจริตการเลือกตั้ง ปัญหาความแตกแยกเรื้อรังของสังคม (อรปวีณ์ นามสนธิ และสมพงษ์ จิตระดับ, 2559; อุดม อินทา และคณะ, 2562) บริบทเหล่านี้ยังถูกมองและเชื่อมโยงว่าเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลจากการที่ประชาชนไม่ได้รับการปลูกฝังและอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และศรัทธาต่อวิถีประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ต้องเริ่มดำเนินการตั้งแต่ในช่วงวัยเด็กต่อเนื่องไปในตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองที่จะช่วยส่งเสริมให้การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยของประเทศสามารถบรรลุผลสำเร็จตามอุดมการณ์แห่งประชาธิปไตยได้ (เมชิต กองเงิน, 2556) ในตรงกันข้าม Yoldas (2015) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่ขาดกระบวนการเรียนรู้หรือการจัดการเรียนรู้ที่ไม่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับประชาธิปไตยจะส่งผลต่อเยาวชนที่จะเติบโตไปสู่การเป็นพลเมืองหรือการมีส่วนร่วมในสังคมวิถีประชาธิปไตยในอนาคต

จากสภาพปัญหาและความคาดหวังต่อสังคมที่มีต่อบทบาททางการศึกษาต่อประเด็นดังกล่าวข้างต้นได้นำมาสู่แนวทางการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลนครปฐม เพื่อการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย ผ่านการศึกษาทั้งสภาพของความรู้ และพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย และความต้องการพื้นฐานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและจัดกิจกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนาโครงการ จนนำไปสู่รูปแบบการดำเนินโครงการที่เกิดขึ้นทั้ง 2 ด้าน กล่าวคือ กระบวนการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์

ของผู้เรียนต่อวิถีสังคมประชาธิปไตย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในหลายกรณีที่มีเน้นการสร้างพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะต้องประกอบไปด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงเนื้อหาสาระร่วมกับการเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียน (Dewey, n.d.; Payne, 2017; Apergis, 2018)

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้เป็นการนำเสนอผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการใช้รูปแบบการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม เพื่อการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย ทั้งในมิติของการเปลี่ยนแปลงเชิงผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงของระดับพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้นภายใต้โครงการ ทั้งนี้รูปแบบและผลลัพธ์ของการดำเนินการที่เกิดขึ้นจะสามารถเป็นต้นแบบสำหรับผู้มีบทบาททางการศึกษาทั้งคณะครู และผู้บริหารทางการศึกษาในการใช้ออกแบบและพัฒนากระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษาสู่การเป็นต้นแบบของสถานศึกษาส่งเสริมประชาธิปไตยตัวอย่างได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสถานศึกษาที่ไม่เพียงแต่ระดับอุดมศึกษาหรือมัธยมศึกษาเท่านั้น หากแต่รวมไปถึงในระดับประถมศึกษาด้วย ดังที่ Apergis (2018) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของระดับช่วงวัยในการศึกษาว่า การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมวิถีประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ซึ่งไม่ใช่เฉพาะในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น หากแต่กระบวนการที่เกิดขึ้นต้องเริ่มตั้งแต่ในระดับประถมศึกษาเป็นต้นมา และกระบวนการจัดการเรียนการสอนนับเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่ความเข้าใจ ทักษะคิด และการปฏิบัติตามตามวิถีประชาธิปไตยในอนาคต หรือในกรณีของ ภักดีกุล รัตนา (2564) ที่ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างเด็กให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีทักษะความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นควรหรือสามารถเริ่มต้นได้อย่างเป็นระบบตั้งแต่ในระดับปฐมวัย ซึ่งจะเป็นการวางรากฐานในระยะยาว เป็นต้น

บททวนวรรณกรรม

บทบาทสถานศึกษากับการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย

บทบาททางการศึกษานับว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นบทบาทที่ได้รับความคาดหวังจากสังคมให้มีหน้าที่ในการบ่มเพาะเยาวชนที่จะเติบโตเป็นพลเมืองของโลกตามที่สังคมนั้น ๆ คาดหวังไว้ ไม่เว้นแม้แต่การตอบสนองต่อความเชื่อ ความศรัทธา และค่านิยมของการเป็นสังคมแบบประชาธิปไตยในแต่ละประเทศ เมื่อเป็นเช่นนั้นความงอกงามหรือความล้มเหลวของสังคมในระบอบประชาธิปไตยจึงถูกเชื่อมโยงว่ามีพื้นฐานมาจากกระบวนการทางการศึกษาเป็นสำคัญ อาทิ งานวิจัยของปริญญา ประจง และคณะ (2560), อุดม อินทา และคณะ (2562) และนฤมล แสงพรหม และคณะ (2562) ที่กล่าวว่า สาเหตุที่รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร สืบเนื่องมาจากการที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงไม่เข้าใจถึงสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ความรับผิดชอบของการเป็นพลเมือง กอปรกับการที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงในแก่นแท้ของประชาธิปไตย และหากพิจารณาถึงสาเหตุอย่างถ่องแท้จากปัจจัยดังกล่าวย่อมเป็นผลมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้และเสริมสร้างพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยมาตั้งแต่เด็ก ๆ ในโรงเรียน

สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังและการเชื่อมโยงประเด็นดังกล่าวเข้าสู่บทบาทหน้าที่ของฝ่ายการศึกษาในการรับผิดชอบ แก้ไข และพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

อนึ่งหากพิจารณาผลการดำเนินงานทางการวิจัยและพัฒนาในวงการศึกษาต่อประเด็นด้านการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะพบว่ามีการพัฒนาการมาโดยลำดับ เช่น การพัฒนาในเชิงหลักสูตรตั้งงานวิจัยของสมรัก หอมทอง และนิลมนิ พิทักษ์ (2552) เรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของโรงเรียนบ้านขามป้อมดงเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือในกรณีของปริญญา ประจง และคณะ (2560) ที่ได้ดำเนินการทดลองพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในขณะที่ด้านการพัฒนาในเชิงพฤติกรรมผ่านระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบได้ในงานของวิชัย มั่นพลศรี และคณะ (2558) ที่ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยการมีส่วนร่วม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดด้านการเรียนรู้ของ Dewey (n.d.) ที่กล่าวถึงการจัดรูปแบบการเรียนรู้ไม่ควรเน้นเพียงเฉพาะการเรียนการสอนแบบปกติเท่านั้น หากแต่ควรมีการดำเนินการร่วมโดยการสร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยการลงมือทำด้วย เช่นเดียวกับผลการศึกษาในต่างประเทศของ Payne (2017) ที่ระบุว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนนับเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลเมืองที่มีความเข้าใจในวิถีประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นบ่อเกิดของการสร้างพลเมืองที่จะมีความตระหนักและการมีส่วนร่วมสำหรับวิถีประชาธิปไตยในสังคมอนาคต สำหรับพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลนครปฐม ในครั้งนี้จึงอาศัยแนวคิดด้านการเรียนรู้ของ Dewey (n.d.) และ Payne (2017) มาเป็นแนวทางสำหรับการศึกษากล่าวคือ การพัฒนาที่ประกอบไปด้วยมิติของการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงไปกับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย ในอีกมิติหนึ่งก็เป็นการพัฒนาระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและสถานการณ์จำลองเพื่อบ่มเพาะความเข้าใจและแนวปฏิบัติอย่างถ่องแท้ตามหลักวิถีประชาธิปไตย

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม

การดำเนินงานส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐมเพื่อการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยเป็นผลสืบเนื่องจากกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยมีเป้าประสงค์เพื่อการเตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียนในฐานะพลเมืองที่มีบทบาทในการสร้างสังคมวิถีประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนในอนาคต โดยรูปแบบดังกล่าวถูกออกแบบมาจากกระบวนการศึกษาสภาพปัญหาของความรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย และพฤติกรรมตามหลักวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนใน 3 ด้านคือ ด้านการระดม สามัคคีธรรม

และปัญญธรรม ตลอดจนการศึกษาความต้องการพื้นฐานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการดำเนินงานของโครงการที่มีต่อการพัฒนารูปแบบและการขับเคลื่อนโครงการเพื่อการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยในผู้เรียนของโรงเรียนอนุบาลนครปฐม

ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินโครงการที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ กระบวนการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในแต่ละสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนต่อวิถีสังคมประชาธิปไตย โดยการออกแบบกิจกรรมหลักภายใต้ขอบเขต 6 ลักษณะ (5 ส และกิจกรรมรูปแบบอื่น ๆ ตามบริบททางสังคม) ได้แก่ (1) “การสร้างเครือข่าย” โดยเป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ของผู้เรียนกับเครือข่ายทางสังคมโดยรอบ (2) “การสร้างความรู้” ผ่านกิจกรรมภายในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการสร้างประสบการณ์จริงของผู้เรียนผ่านการสาธิตเลือกตั้ง (3) “การสร้างผู้นำ” ในรูปแบบกิจกรรมภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของผู้เรียน (4) “การสร้างแรงจูงใจ” ผ่านกิจกรรมภายในสถานศึกษาเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน (5) “การสร้างองค์กร” ผ่านกิจกรรมภายในสถานศึกษาโดยการสร้างองค์กรเสมือนจริง (องค์กรบริหารส่วนโรงเรียน) และ (6) กิจกรรมการสร้างการมีส่วนร่วมตามประเด็นทางสังคมในบริบทนั้น ๆ โดยเป็นวิธีการที่เปิดกว้างสำหรับผู้มีบทบาททางการศึกษาให้สามารถออกแบบกิจกรรมย่อยให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาหรือสถานการณ์และขีดจำกัดในแต่ละช่วงเวลา

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตย
ในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม

อนึ่ง สำหรับรูปแบบการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของโรงเรียนอนุบาลนครปฐมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยเพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขต 6 ลักษณะ (5 ส และกิจกรรมรูปแบบอื่น ๆ ตามบริบททางสังคม) ซึ่งประกอบด้วย (1) กิจกรรมพบเจ้าหน้าที่ กกต. ที่เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ของผู้เรียนกับเครือข่ายทางสังคมภายนอก (2) กิจกรรมสาธิต “การเลือกตั้งองค์กรบริหารส่วนโรงเรียน” ที่มุ่งเน้น

การสร้างความรู้จากการปฏิบัติจริง (3) กิจกรรม “การเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนโรงเรียน” ที่เน้นรูปแบบการสร้างองค์การเสมือนจริงในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน (4) กิจกรรมอบรม “ลูกเสือ กกด. ตัวน้อย” ที่นำไปสู่การแสวงหาและการสร้างความเป็นผู้นำของผู้เรียน (5) กิจกรรมพบผู้บริหาร ที่มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนผ่านการให้ความสำคัญของคณะครูและผู้บริหารสถานศึกษา และ (6) กิจกรรมโครงการคุณธรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในรูปแบบกิจกรรมอื่น ๆ ตามบริบททางสังคม เช่น การรณรงค์ลงประชามติ หรือการรณรงค์การเลือกตั้ง แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) ผู้วิจัยจึงพิจารณาเลือกกิจกรรมโครงการคุณธรรมส่งเสริมประชาธิปไตยเพื่อทดแทนในรูปแบบกิจกรรมดังกล่าว และให้สอดคล้องกับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยก่อนและภายหลังการดำเนินการตามรูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมของผู้เรียนตามวิถีประชาธิปไตยก่อนและภายหลังการดำเนินการตามรูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม
3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ดำเนินการขึ้นภายใต้รูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐมทั้งในมิติของการเปลี่ยนแปลงเชิงผลลัพธ์ทางความรู้ การเปลี่ยนแปลงของระดับพฤติกรรม และความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนอนุบาลนครปฐม ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2,122 คน ด้วยแบบทดสอบ แบบประเมินพฤติกรรม และแบบประเมินความพึงพอใจ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือการวิจัยและการแปลผลการศึกษา ดังนี้

- 1) แบบทดสอบเพื่อศึกษาระดับความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย เป็นแบบทดสอบที่จำลองสถานการณ์เป็นภาพประกอบเพื่อให้เหมาะสมกับช่วงวัยของประชากรในการศึกษา ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับความรู้และความเข้าใจของผู้เรียนต่อหลักความเป็นวิถีประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง โดยแบบทดสอบประกอบด้วยตัวเลือก 3 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยให้ผู้เรียนกากบาทเลือกภาพคำตอบที่ถูกต้องที่สุด และมีเกณฑ์สำหรับการให้คะแนนหรือการแปลผลดังนี้

(1) ข้อที่กากบาท (X) ถูกต้องให้ 1 คะแนน
(2) ข้อที่กากบาท (X) ผิด หรือไม่ได้กากบาท (X) หรือ กากบาท (X) มากกว่า 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน
อนึ่ง แบบทดสอบที่นำมาใช้ในการศึกษาเป็นแบบทดสอบที่ผ่านการทดลองตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์วิเคราะห์ข้อสอบรายข้อเพื่อหาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก โดยเลือกข้อสอบที่มีความยากง่ายระหว่าง .20 - .80 ซึ่งแบบทดสอบทั้ง 10 ข้อมีค่าความยากง่ายมากกว่า .20 ขึ้นไป

2) แบบประเมินพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย เป็นแบบประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนครอบคลุมกับรูปแบบวิถีประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ ด้านการระดมความคิดเห็น ด้านการมีส่วนร่วม และด้านปัญญารวม โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมีครูประจำชั้นของผู้เรียนเป็นผู้ประเมิน การแปลผลแบบประเมินตามมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) ใช้ค่าเฉลี่ยมาพิจารณาความอิงกลุ่มโดยคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึงระดับน้อย 2.61-3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง ระดับมาก และ 4.21-5.00 หมายถึงระดับมากที่สุด

3) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จัดขึ้น โดยเป็นแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งใช้ส่วนการประมาณค่า 3 ระดับตามแนวทางของบุญส่ง นิลแก้ว (2541) โดยการแปลผลระดับความพึงพอใจของผู้เรียนอิงกลุ่มคะแนนเฉลี่ยดังนี้ 1.00-1.49 หมายถึง ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย 1.50-2.49 หมายถึง ระดับปานกลาง และ 2.50-3.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลระดับความรู้ ระดับพฤติกรรม และระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการดำเนินงานโครงการ Democracy ในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการเปรียบเทียบระดับความรู้ และระดับพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยก่อนและหลังการดำเนินการตามรูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม

ผลการวิจัย

ผลการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในกระบวนการจัดการเรียนรู้

จากการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม ผ่านการดำเนินการสอดแทรกเนื้อหาสาระด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในแต่ละสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนมีผลต่อระดับความรู้ด้านวิถีประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 เมื่อพิจารณาจำแนกตามระดับการศึกษาจากแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย พบว่า ก่อนการดำเนิน

การวิจัยและพัฒนา ผู้เรียนมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยเฉลี่ยอยู่ที่ 5.45 (คะแนนเต็ม 10) โดยผู้เรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 มีระดับคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดที่ 4.43 รองลงมาคือ ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 2 (คะแนนเฉลี่ย 5.01) และผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (คะแนนเฉลี่ย 5.52) ในขณะที่ผลการพัฒนาภายหลังการดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมผู้เรียนมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.40 (คะแนนเต็ม 10) โดยผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูงที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 8.79) รองลงมาคือ ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีระดับคะแนนโดยเฉลี่ย 8.67 และผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีระดับคะแนนเฉลี่ย 8.41 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนและหลังการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้ด้วยการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในกระบวนการจัดการเรียนรู้

ระดับชั้น	ผลการทดสอบก่อนเรียน		ผลการทดสอบหลังเรียน		t	P
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	4.43	1.24	8.16	.367	53.387	.001*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	5.01	.707	8.31	.463	75.204	.001*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	5.82	1.13	8.41	.492	39.838	.001*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	5.59	1.16	8.12	.355	37.757	.001*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	5.52	1.19	8.67	.914	76.525	.001*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	6.35	.796	8.79	.921	48.947	.001*
รวม	5.45	1.20	8.40	.670	117.367	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระดับพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนและภายหลังการดำเนินโครงการ

จากผลการศึกษาระดับพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียน โดยการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก่อนและภายหลังการวิจัยและพัฒนาแสดงให้เห็นว่า รูปแบบพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม ทั้งในมิติของกระบวนการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการเสริมสร้างพฤติกรรมด้านวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีผลต่อระดับพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 ทั้งในระดับภาพรวมและรายด้านของพฤติกรรม กล่าวคือ ทั้งในพฤติกรรมด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมก่อนและหลังการพัฒนารูปแบบกระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนด้วยการสอดแทรกเนื้อหาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

พฤติกรรมตาม วิถีประชาธิปไตย	ระดับพฤติกรรมก่อนพัฒนา			ระดับพฤติกรรมหลังพัฒนา			t	P
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย		
ด้านคุณธรรม	2.94	.487	ปานกลาง	3.82	.435	มาก	401.599	.000*
ด้านสามัคคีธรรม	2.77	.442	ปานกลาง	3.78	.429	มาก	390.510	.000*
ด้านปัญญาธรรม	2.78	.416	ปานกลาง	3.81	.417	มาก	368.990	.000*
รวมทั้งสิ้น	2.83	.415	ปานกลาง	3.80	.407	มาก	351.766	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00

ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

เมื่อพิจารณาด้านระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยที่จัดขึ้นทั้ง 6 กิจกรรม ภายใต้รูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลนครปฐม พบว่า ผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนการประมาณค่า 3 ระดับ ตามแนวทางของบุญส่ง นิลแก้ว (2541) และเมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า ผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการสร้างการมีส่วนร่วมตามประเด็นทางสังคมในบริบทนั้น ๆ (กิจกรรมโครงการคุณธรรมส่งเสริมประชาธิปไตย) สูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของผู้เรียน (กิจกรรมการอบรม “ลูกเสือ กกต. ตัวน้อย”) และกิจกรรมการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน (กิจกรรมพบผู้บริหาร) อยู่ในระดับมาก กิจกรรมการสร้างประสบการณ์จริงของผู้เรียนจากการสาธิตการเลือกตั้ง (กิจกรรมสาธิต “การเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนโรงเรียน”) และกิจกรรมการสร้างองค์กรเสมือนจริง (กิจกรรมการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนโรงเรียน) อยู่ในระดับมาก และกิจกรรมการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ของผู้เรียนกับสังคมโดยรอบ (กิจกรรมพบเจ้าหน้าที่ กกต.) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

กิจกรรมส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ภายใต้โครงการ Democracy ในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
กิจกรรมพบเจ้าหน้าที่ กกต.	2.62	.084	มาก
กิจกรรมสาธิต “การเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนโรงเรียน”	2.63	.071	มาก
กิจกรรม “การเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนโรงเรียน”	2.63	.076	มาก
กิจกรรมอบรม “ลูกเสือ กกต. ตัวน้อย”	2.64	.079	มาก

กิจกรรมส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ภายใต้โครงการ Democracy ในโรงเรียนอนุบาลนครปฐม	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
กิจกรรมพบผู้บริหาร	2.64	.110	มาก
กิจกรรมโครงการคุณธรรมส่งเสริมประชาธิปไตย	2.67	.107	มาก
รวมทั้งสิ้น	2.64	.028	มาก

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามรูปแบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลนครปฐมในครั้งนี้ ประกอบด้วย การดำเนินการใน 2 ส่วน ได้แก่ กระบวนการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองด้วยรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งผลการดำเนินการทั้ง 2 ส่วนข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของผู้เรียนที่เกิดขึ้นมีผลต่อการระดับความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมของผู้เรียนตามวิถีประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาก่อนและหลังการพัฒนากระบวนการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์หรือรูปแบบการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวปฏิบัติการที่อาศัยการดำเนินการร่วมกันของทั้ง 2 รูปแบบ ซึ่งผ่านการศึกษามาแล้วในหลายกรณี อาทิ ผลการศึกษาของปริญญ์ ประจง และคณะ (2560) หมายถึง กฤตฤกษ์ และคณะ (2559) หรือในกรณีของ วิชัย มั่นพลศรี และคณะ (2558) ที่ล้วนชี้ให้เห็นในทิศทางเดียวกันว่า นอกจากการที่ผู้เรียนจะมีความพึงพอใจต่อกระบวนการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยผ่านงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ในอีกมิติหนึ่งคือ ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยในหลักสูตรหรือกระบวนการสอนเหล่านั้นล้วนมีผลต่อระดับความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนที่มีต่อแนวคิดเรื่องวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเครื่องยืนยันว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนหรือบทบาทของสถาบันทางการศึกษายังมีบทบาทสำหรับการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อการบรรลุสังคมวิถีประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ในอนาคต นอกจากนี้ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการข้างต้นเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นวิถีประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียน ดังที่ Payne (2017) ได้กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนนับเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลเมืองที่จะมีความเข้าใจในวิถีประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นบ่อเกิดของการสร้างพลเมืองที่จะมีความตระหนักและการมีส่วนร่วมสำหรับวิถีประชาธิปไตยในสังคมอนาคต ในทางกลับกัน Yoldaş (2017) ชี้ให้เห็นว่าหากกระบวนการจัดการศึกษาขาดกระบวนการเรียนรู้หรือการจัดการเรียนรู้ที่

ไม่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับประชาธิปไตยจะส่งผลต่อเยาวชนที่จะเติบโตไปสู่การเป็นพลเมืองหรือการมีส่วนร่วมในสังคมวิธีประชาธิปไตยในอนาคต

บทเรียนอีกประการหนึ่งที่สะท้อนผ่านการดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าว โดยเมื่อพิจารณาถึงผลลัพธ์และรูปแบบในการออกแบบการดำเนินงานที่เกิดขึ้นข้างต้น แสดงให้เห็นถึงบทบาททั้งในส่วนของครูผู้สอนที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 หรือในกรณีของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในการมุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ในขณะเดียวกันผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ได้รับมอบหมายในการกำกับติดตามและสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูผู้สอนยังคงมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งหากพิจารณาจากรูปแบบการบริหารโครงการที่เกิดขึ้นตามกระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลนครปฐมข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินงานที่ต้องอาศัยทั้งบทบาทของครูผู้สอนในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มุ่งให้เกิดการกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงของผู้เรียน ซึ่งกลไกที่ช่วยให้เกิดรูปแบบดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบทบาทของฝ่ายบริหารการศึกษาเป็นกลไกเชื่อมโยงการทำงานทั้ง 2 ส่วนให้บรรลุซึ่งเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด อาทิ บทบาทผู้บริหารการศึกษากับการกำหนดเป้าหมายในทางวิชาการ หรือบทบาทต่อการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายสังคมภายนอกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เป็นต้น ประเด็นข้างต้นล้วนสอดคล้องไปกับแนวคิดการบริหารทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพของ Atoche-Rodriguez et al., (2016), Hancock et al., (2019) หรือในกรณีของ Lee et al., (2020) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญและมีผลต่อการทำงานและประสิทธิภาพของสถานศึกษา ทั้งในด้านบริหารกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทรัพยากร การกำหนดทิศทาง ตลอดจนการบูรณาการที่เน้นการเชื่อมความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกในกระบวนการจัดการเรียนรู้อีกด้วย ดังปรากฏจากรูปแบบการดำเนินงานที่มีกระบวนการเชื่อมโยงองค์กรภายนอกให้มีส่วนร่วมกับการขับเคลื่อนกิจกรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้กระบวนการยังมีการเชื่อมโยงไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายนอก ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นกระแสภายในสังคม ทั้งการวิเคราะห์ วิพากษ์ และสังเคราะห์ความรู้เหล่านั้นร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้น ผู้บริหารจึงมีความสำคัญในการกระตุ้นให้ทั้งครูผู้สอนเกิดการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ในขณะเดียวกันยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ต่อประเด็นทางสังคมอย่างไม่ปิดกั้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมที่แตกต่างและแปลกใหม่ไปจากเดิม นอกจากประเด็นข้างต้นแล้ว ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ยังเป็นผลมาจากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษา (Stakeholder) ซึ่งหมายรวมถึงผู้เรียนที่นับเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา

(Andriana & Evans, 2020) เป็นผู้ที่อยู่ในกระบวนการและเป็นผลผลิตทางการศึกษา ตลอดจนความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ดังปรากฏในกระบวนการพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน ที่มีการปรึกษาพิจารณาจากทั้งผู้ปกครอง คณะครู ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รูปแบบที่ได้มีความเหมาะสมและตอบสนองตามความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สิ่งเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญสำหรับการประสานความต้องการของทุกภาคส่วนไปสู่การออกแบบกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษากระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนอนุบาลนครปฐมในครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยผ่านการสอดแทรกในเนื้อหาสาระของรายวิชา และกระบวนการพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้การนำรูปแบบการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญของกระบวนการทั้ง 2 อย่างควบคู่กัน โดยกิจกรรมที่ดำเนินการอาจต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมภายใต้ข้อจำกัดและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่งประกอบด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้และปลูกฝังพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาอาจต้องอาศัยการศึกษาการประเมินความต้องการพื้นฐาน (Need Assessment Research) ประกอบด้วย เพื่อให้รูปแบบการดำเนินการที่เกิดขึ้นตรงตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการตระหนักถึงความสำคัญและความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

รายการอ้างอิง/References

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นฤมล แสงพรหม, รัชนิเพ็ญ พลเยี่ยม, ปาริชาติ ประเสริฐสังข์ และสุนันท์ สี่พาย. (2562). การวิจัยและพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิจัยและประเมินผลอุปราชธานี*, 8(2), 81-91.
- บุญส่ง นิลแก้ว. (2541). *วิจัยทางการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ปริญญญา ประจง, ศิริ เจริญวัย, ไพศาล หวังพานิช และจำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับกรรมการ สภานักเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13(1), 86-93.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545. (2545, 19 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 119.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116.
- ภักติกุล รัตนา. (2564). การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในโลกยุคดิจิทัล : บทเรียนจากต่างประเทศ. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 3(4), 1-23.
- เมษิต กองเงิน. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนที่ส่งเสริมคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมด้านประชาธิปไตยของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 3(1), 131-141.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134.
- รุจิรัตน์ ลำताल. (2558). บทบาทสถาบันทางสังคมในการให้ความรู้ทางการเมืองการปกครองแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 3(2), 52-61.
- วิชัย มั่นพลศรี, ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ และพจมาน ชำนาญกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านท่าวัด “คุรุราษฎร์บำรุงวิทย์” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา*, 9(3), 174-182.
- สมรัก หอมทอง และนิลมนิ พัทธ์. (2552). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านขามป้อมดงเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 32(2), 104-111.
- หมายจิต กฤตฤกษ์, อรุณ หวันอุทิศ และบุญจรียา เกตุอ่อน. (2559). การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน วัดเสนาสน์ ตำบลท่างาม อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 26(1), 91-106.
- อรปวีณ์ นามสนธิ และสมพงษ์ จิตระดับ. (2559). การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องประชาธิปไตยในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับประถมศึกษา. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 11(4), 917-928.
- อุดม อินทา, ณัฐดา วงษ์นายะ และเจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 16(2), 416-426.

- Andriana, E. and Evans, D. (2020). Listening to the voices of students on inclusive education: Responses from principals and teachers in Indonesia. *International Journal of Educational Research*, 103, 101644. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101644>.
- Apergis, N. (2018). Education and democracy: New evidence from 161 countries. *Economic Modelling*, 71, 2018, 59-67. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2017.12.001>.
- Atoche-Rodríguez, K. E., Salazar-Pastrana, A. and Durán-Pérez, A.M. (2016). Principals re-constructing their professional performance in elementary education. *Journal of Behavior, Health & Social Issues*, 8(1), 17-25. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbhshi.2016.10.001>.
- Dewey, J. (n.d.). *Experience & Education*. Retrieved November 30, 2020, from <https://www.schoolofeducators.com/wp-content/uploads/2011/12/EXPERIENCE-EDUCATION-JOHN-DEWEY.pdf>.
Doi: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.703>.
- Hancock, D. R., Müller, U., Wang, C. and Hachen, J. (2019). Factors influencing school principals' motivation to become principals in the U.S.A. and Germany. *International Journal of Educational Research*, 95(4), 90-96. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.04.004>.
- Lee, A. N., Nie, Y. and Bai, B. (2020). Perceived principal's learning support and its relationships with psychological needs satisfaction, organizational commitment and change- oriented work behaviour: A Self-Determination Theory's perspective. *Teaching and Teacher Education*, 93, 103076. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103076>.
- Payne, K. A. Payne. (2017). Democratic teacher education in elementary classrooms – Learning about, through, and for thick democracy. *The Journal of Social Studies Research*, 41(2), 101-115. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2016.07.001>.
- Yoldaş, Ö. B. (2015). Civic Education and Learning Democracy: Their Importance for Political Participation of Young People. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, 2015, 544-549.